

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНЦІЯ І КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СУЧАСНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Валентин Молодиченко, Людмила Афанасьєва

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

Здійснюється аналіз філософсько-культурологічного явища міжкультурної комунікації в контекстах проблем формування міжкультурної компетентності особистості. На засадах теорії менеджменту й практичних міждисциплінарних, зокрема соціально-психологічних, напрацювань висвітлюється значення міжкультурної компетентності як умови здійснення обміну соціально-культурними цінностями. Обґрунтовується потреба виявлення критеріїв міжкультурної компетентності та імплементації компетентнісних підходів у професійних практиках здійснення міжкультурного обміну в контексті втілення принципів інтеркультурних стратегій розвитку сучасного українського суспільства.

Молодиченко Валентин, Афанасьєва Людмила. Межкультурная компетенция и компетентность в современной социальной коммуникации.

Осуществляется философско-культурологический анализ явления межкультурной коммуникации в контекстах проблем формирования межкультурной компетентности личности. На основе теории менеджмента и практических междисциплинарных, в частности, социально-психологических разработок, освещаются социальные механизмы обмена социально-культурными ценностями. Обосновывается необходимость определения критериев межкультурной компетентности и имплементации компетентностного подхода к практикам осуществления межкультурного обмена в контексте воплощения принципов интеркультурных стратегий развития современного украинского общества.

Molodychenko Valentyn, Afanasieva Liudmyla. Intercultural competence and competency in modern social communication.

The work is a philosophical-cultural analysis of the phenomenon of intercultural communication in the contexts of the problem of formation of intercultural competence of the individual. On the basis of management theory and practical interdisciplinary, socio-psychological developments in particular, the authors highlight the social mechanisms of socio-cultural values exchange. The article gives grounds for the necessity of defining criteria of intercultural competence and implementation of competence-based approach to the practice of intercultural exchange in the context of the embodiment of the principles of intercultural strategies for the development of modern Ukrainian society.

Ключові слова:

міжкультурний обмін, міжкультурна комунікація, міжкультурна компетентність, комунікативна стратегія, міжкультурне партнерство.

межкультурный обмен, межкультурная коммуникация, компетентность, коммуникативная стратегия, межкультурное партнерство.

intercultural exchange, intercultural communication, intercultural competence, communicative strategy, cross-cultural partnership.

Міжкультурна взаємодія набуває особливого значення в умовах соціокультурних процесів сьогодення, проявляючись не лише в загальнопланетарному явищі економічної чи політичної інтеграції, а й у посиленні культурної співпраці різних регіонів світу. З іншого боку, трансформаційні процеси в суспільствах більшості країн, поява новітніх державно-політичних об'єднань, що пов'язуються зі значними геополітичними змінами, не лише докорінно змінили підходи до пошуку шляхів і перспектив розвитку культур окремих спільнот у планетарних контекстах, а й призвели до трансформаційних рухів, спричинених кризами й політики мультикультуралізму, і політик збереження культурної гомогенності й культурного ізоляціонізму багатьох спільнот.

Процеси соціального розшарування на тлі національних рухів пострадянських спільнот і зазначених глобалізаційних процесів, що ведуть до виникнення багатьох сучасних субкультур, не пов'язаних з попереднім традиційним устроєм, дають змогу твердити, що категорія «культура» набуває ознак різнорівневого й різнопросторового соціального об'єкта-субстанції, кожен елемент якого потребує погодження й розуміння своєї залежності

від конотацій смислів і чинників впливу на кожен зі змінних атрибутивних складників.

Однак, незважаючи на широке застосування комплексних, міждисциплінарних і галузевих підходів та значні досягнення сучасних досліджень, традиційна складність внутрішніх зв'язків культури як об'єкта дослідження, зазначена іманентна полікомпонентність культури як системи соціокультурної взаємодії потребують проведення системного філософсько-культурологічного аналізу під час вивчення будь-якого її аспекту, надто такого важливого, як міжкультурна комунікація. Власне, лише теоретичне моделювання міжкультурної комунікації як соціального явища в діалектичному розвитку дає змогу уникнути багатьох обмежень і односторонності й розглянути її і як процес складних взаємодій, і як цілісну єдність різних форм матеріальної й духовної діяльності суспільства.

Таким чином, завдання нашої роботи передбачає розгляд проблеми формування міжкультурної компетентності особистості в контексті засад соціокультурного менеджменту й практики втілення принципів інтеркультурних стратегій розвитку сучасного суспільства.

У зарубіжній науці поняття «міжкультурна компетентність» виникло ще на початку

1970-х рр., коли відбувалося становлення міжкультурної комунікації як самостійного наукового напрямку. У ході цього процесу на межі 70–80-х рр. ХХ ст. актуальними стали питання ставлення до іншої культури та її цінностей, подолання етно- і культуроцентризму. У контексті дослідження цих проблем міжкультурна компетентність почала розглядатися як комплекс аналітичних і стратегічних здібностей, що розширює інтерпретаційний спектр індивіда у процесі міжособистісної взаємодії з представниками іншої культури [2]. Міжкультурна компетентність особистості, згідно з зазначеним підходом, проявляється у здатності розпізнавати, поважати й продуктивно використовувати відмінності в сприйнятті, мисленні й поведінці своєї й чужої культури. Тобто культурний релятивізм визнає правомірність існування культурних відмінностей, але при цьому він вимагає шанобливого ставлення не тільки до своєї культури, а й до чужої.

Такий культурологічний підхід уможливив досить чітке формулювання загальних знань і комунікативних вимог щодо успішної реалізації цих настанов, а саме: необхідність соціокультурно-контекстних і психологічних навичок, достатній мовно-комунікативний рівень тощо [2]. Численні галузеві дослідження дали змогу встановити, що соціокультурні знання щодо об'єкта культурної взаємодії формуються внаслідок соціального й особистого досвіду індивіда й становлять фонові знання про світ, а незнання особливостей національно-культурної специфіки соціального партнера призводить до комунікативних невдач і конфліктів, які найчастіше виникають у поведінковій сфері, однак здатні спричинити достатньо тривале й послідовне відторгнення на інших рівнях. Тому й комунікативні навички визначаються насамперед як сукупність способів вираження ідей, думок, почуттів, переживань, способів впливу на партнерів і співрозмовників, що використовуються в процесі спілкування для досягнення цілей комунікації [14].

Базовими для розвитку продуктивної комунікації традиційно вважаються психологічні й мовленнєві навички. Оскільки в мові чи не найбільш виразно проявляються відмінності між культурами, мовні знання виступають інструментом пізнання як своєї, так і іншої культури, а знання мови іншої культури є неодмінною умовою міжкультурної компетентності, оскільки забезпечує адекватне розуміння культурних особливостей відповідної країни. Знання мови дає змогу індивідові адаптувати свою поведінку до поведінки партнерів, а це означає, що в нього формується

більш висока здатність до міжкультурної комунікації, тобто до адекватного взаєморозуміння учасників комунікації, що належать до різних культур. Значною мірою саме знання мови формує такі особистісні властивості суб'єкта комунікації, як відкритість, терпимість і готовність до спілкування з представниками іншої культури.

Психологічні вміння полягають насамперед в адекватній реакції індивіда на явища іншої культури. Цей компонент міжкультурної компетентності позначається у працях зарубіжних авторів терміном «міжкультурна сенситивність», основою якої є здатність вступати в психологічні контакти, формувати в ході комунікації довірливі взаємини з партнерами та співрозмовниками. Загалом зазначені типи знань і навичок – результат широкої освіти й попереднього досвіду спілкування з представниками інших культур. На практиці це означає, що суб'єкт комунікації повинен уміти ефективно формувати свою комунікативну стратегію, користуватися різноманітними тактичними прийомами комунікації, представляти себе як учасника комунікаційного процесу [12].

Отже, попередній аналіз праксеологічних аспектів напрацювань низки наукових галузей щодо предмета нашого дослідження дав змогу дійти висновку, що міжкультурна компетентність індивіда являє собою сукупність знань, навичок і вмінь, за допомогою яких індивід може успішно спілкуватися з партнерами – представниками інших культур – як на буденному, так і на професійному рівнях. Підґрунтям сучасного культурного релятивізму як соціального явища є не лише визнання правомірності існування культурних відмінностей, а й того, що будь-яка культура являє собою сукупність неповторних матеріальних і духовних цінностей, завдяки яким вона може співіснувати та взаємодіяти з іншими культурами, а також визнання того, що всі народи становлять єдине ціле в загальній культурній спадщині людства, а культурна самобутність народів виявляється й збагачується внаслідок контактів з культурами інших народів.

Однак слід зауважити, що соціальні аспекти формування міжкультурної компетентності не лише повинні передбачати готовність суб'єкта до взаємодії з іншими системами орієнтації, а й мають ґрунтуватися на повазі різних культурних цінностей. Міжкультурна професійна компетентність, наприклад, проявляється в здатності розпізнавати, поважати й продуктивно використовувати відмінності у сприйнятті, мисленні й поведінці своєї й чужої культури. Тому очевидно, що в державних поліетнічних утвореннях управління культурним

розмаїттям у професійних і соціальних організаціях є одним із засадничих соціосистемних процесів, що еволюціонують разом із суспільством.

У контексті нашої роботи доцільним є звернення до теорії менеджменту й практичних міждисциплінарних, зокрема соціально-психологічних, напрацювань щодо механізмів формування обміну соціокультурними цінностями. Основні етапи цієї еволюції представлені парадигмами, що відображають зміни в самому підході до осмислення феномена міжкультурної комунікації й відповідних алгоритмів соціального управління в локальних масштабах. Скажімо, культивуванню чіткої відповідності певним правилам відповідає ієрархічне управління соціальними структурами, культивуванню успіху – корпоративне управління проектами, культурі досягнення злагоди в суспільстві – демократичне й прозоре управління, що ґрунтується на принципах взаємин.

Продовжуючи цей ряд, з усією впевненістю можна постулювати, що сучасній культурі громадянського самоуправління як різновиду соціальної творчості – «культурі управління мрією» – притаманні ознаки відповідності принципам відкритості в обміні методиками й практиками досягнення соціальної гармонії в суспільстві [7]. Очевидно, що компетентність у питаннях культури вкрай необхідна управлінцям, оскільки вона знижує соціальні витрати й пришиває процеси взаємного обміну цінностями в співтоваристві, сприяє прискоренню соціальних інновацій і зростанню лояльності в громаді, колективі [7]. Зазначене підтверджується широким досвідом у сфері менеджменту й маркетингу, де завдяки принципам масового співробітництва – відкритості, взаємодії рівних (пірінг), доступу й умінню ділитися, а також глобальному характеру діяльності – у деяких галузях можна досягнути досить значних успіхів на тлі подолання багатьох інших соціокультурних бар'єрів. Очевидно, що тільки за умови набуття достатньої міжкультурної компетентності тими, хто відповідає за управління соціальним середовищем тієї чи іншої спільноти, у ньому досяжна й необхідна гармонія для співпраці на рівних, що передбачає прозорий і демократичний, у певному розумінні «природний самовідбір» активу учасників соціальних процесів (і як процедура покладання певних повноважень на окремих індивідів членами громади, і як процедура самоусвідомлення таким індивідом ступеня власної компетентності і його спроможність виконувати певні завдання) [3].

З цим цілком корелюють тенденції досліджень, що ґрунтуються на провідних соціально-психологічних теоріях, почасти широковідомій піраміді базових цінностей А. Маслоу. Можна твердити, що хоча людські потреби завжди відрізнялися різноманітністю й багатовимірністю, саме сьогоденній комунікативній спільноті, окрім основних – потреби в їжі й безпеці, – як ніколи раніше притаманні соціальні потреби духовної близькості, взаєморозвитку культур, потреби в нових знаннях і самореалізації. Сучасні культурологічні джерела, ґрунтуючись на історичному аналізі, також підтверджують, що якими б складними, а інколи й невчасними, з огляду на деякі об'єктивні обставини, не видавалися, на перший погляд, духовні потреби (до однієї з яких і належить прагнення спільнот до культурного самоуправління), – вони не зумовлюються винятково зовнішніми й меркантильними чинниками, а є вихідними складниками природи людини й виражаються в тих об'єктах, які здатні задовольнити цю потребу способом, характерним для культурного устрою цього суспільства [2].

Такі дослідження доводять, що оволодіння міжкультурною компетентністю в широкому розумінні цього поняття – ключ до управління взаєминами в соціумі, оскільки тільки міжкультурна комунікація, що є складником культури, дає змогу зреалізовуватися найбільш перспективним соціально-економічним механізмам, розробкам на принципах відкритого коду, економіки дарування й розподіленого користування, соціально інтегрованого бізнесу та інших формах соціального розвитку сучасної комунікативної спільноти. Міжнародні експерти зазначають, що саме ці шляхи уможливають подолання кризових явищ, невідповідностей традиційних комунікативних схем і потреби продуктивного взаємозв'язку всіх значущих для спільноти соціальних субкультур [15]. Таким чином, міжкультурна компетентність стає умовою наявності й розвитку добровільної мотивації індивідів до заняття тією чи іншою справою – зробити щось нове або поліпшити те, що вже є: «Добровільність означає, що люди беруть участь у діяльності спільнот, оскільки вони хочуть і можуть це робити» [16, с. 40]. Очевидно, що зацікавлена група людей здатна побачити один і той же предмет під абсолютно різними кутами зору, оскільки під час розв'язання проблем різноманітність може бути настільки ж значущою, як і індивідуальні здібності учасників проекту [20].

Отже, міжкультурну компетентність можна розглядати як взаємний фонд морально-інтелектуальних позицій, що дають змогу

підтримувати баланс соціальних активів у співтоваристві, захищаючи деякі з них і надаючи відкритий доступ до інших» [17, с. 19]. Дослідники підкреслюють, що міжкультурна компетентність передбачає і здатність протидіяти маніпуляціям в умовах трансформації управлінської культури сучасних пострадянських спільнот, оскільки ефективний контроль громади над суспільними взаєминами «може бути досягнутий забезпеченням можливостей для її максимальної активності та ініціативи» [4]. Брак комунікативної міжкультурної компетентності стає однією з проблем сучасного керівника, що не дає змогу сучасній громаді максимально «монетизувати» ні успішну комунікаційну крос-культурну політику, ні досягнутий традиційними субкультурами рівень самореалізації всередині багатокультурної спільноти.

Приклади успішного масового співробітництва свідчать про значні переваги оволодіння управлінцями безліччю міжкультурних компетенцій, вказують на те, що подальший розвиток моделей соціального розвитку в рамках гуманістичних принципів залежить від того, які завдання будуть ставити перед собою спільноти – відкритого діалогу зі світом чи самоізоляції, що призведе до культурної стагнації. Дослідники схильні твердити, що сьогодні немає уніфікованої методології й розгорнутої педагогіки й роботи з іншим, які б давали змогу виділяти інше, виявляти й розгортати його. Саме тому потрібна персональна педагогіка й персоналізована освіта, оскільки їх орієнтація – це не нав'язування смислів, знання тощо, а розгортання через ці смисли деяких вихідних посилів, оскільки «...для того, щоб виявити іншого в собі, потрібно пройти ряд ситуацій самовиявлення або самоздійснення іншого в собі» [9, с. 273]. Подібною є ситуація з міжкультурною компетентністю й лише тому, що «ми усвідомили ситуацію власного конфлікту з носіями інших ідеологем і світоглядів, тобто необхідний для нас інший принцип інтелектуальної спільноти, реальний перехід від участі в конкуренції до розгортання форм організації передачі успішних практик [5].

Отже, можемо твердити, що оскільки задоволення потреб у процесі комунікації відбувається за допомогою акту обміну продуктами культури або цінностями, а їх отримання від будь-якого бажаного об'єкта відбувається зазвичай з пропозицією чогось натомість, то для того, щоб такий обмін відбувся, необхідно дотриматися декількох умов, а саме:

– має бути дві рівноправні сторони, що здійснюють обмін;

– кожна зі сторін повинна володіти чимось, що є цінністю для іншої сторони;

– кожна сторона повинна бути здатною здійснювати комунікацію й вести рівноправний культурний діалог;

– кожна сторона має бути абсолютно вільною в прийнятті пропозиції іншої сторони;

– кожна сторона повинна бути впевнена в доцільності здійсненого культурного обміну.

Таким чином, і власні знання, і власні цінності, будучи необхідною умовою позитивної культурної комунікації, потребують суттєвого доповнення знаннями про іншу культуру, про сам процес міжкультурної комунікації тощо. На нашу думку, така стратегічна якість міжкультурної компетенції й має засвідчувати в людині вміння й готовність використовувати різні прийоми, тактики й стратегії вербального й невербального спілкування для досягнення взаєморозуміння залежно від конкретної комунікативної ситуації й відповідно до соціокультурних норм їх використання [1]. Очевидно, що ця здатність стати носієм міжкультурної компетентності пов'язана з певним соціальним зобов'язанням і означає такий рівень самоусвідомлення індивідом себе людиною соціальною, який здатен забезпечити його міжкультурне спілкування професійно-ділового, соціокультурного й особистого характеру. Ця соціально-психологічна характеристика індивіда проявляється й функціонує тільки в умовах міжкультурного спілкування, де власне комунікативна компетенція, навіть якщо нею досконало володіють учасники спілкування, як така не забезпечує його повноцінності та ефективності, оскільки учасники спілкування не завжди на практиці знають іншопольські правила й техніки їх використання, а також конкретні культурні категорії, притаманні конкретному актові міжкультурної комунікації.

Оскільки ефективне міжкультурне спілкування є одночасно умовою і продуктом певної міжкультурної комунікативної компетентності особистості, набутої у взаєморозумінні з представниками інших спільнот і культур, то для досягнення поставлених цілей важлива практика навчання цих аспектів спілкування, тобто практика засвоєння культурних правил і категорій, що зумовлюють успішність міжкультурної взаємодії. Таким чином, набуті й закріплені на практиці соціально-особистісні навички міжкультурної комунікативної компетентності дають змогу людині в процесі міжкультурного спілкування вибирати потрібні засоби відповідно до соціокультурних контекстів, створювати дискурси, обирати стратегії й тактики спілкування, прийнятні для досягнення

поставлених цілей, що підвищує ефективність міжкультурної взаємодії. З іншого боку, збагачення компонентного складу набутої комунікативної компетенції міжкультурним складником породжує якісно нову психологічну характеристику – особливу здатність людини до продуктивного міжкультурного спілкування й готовність на практиці дієво сприймати культурне розмаїття.

Зрозуміло, що навіть виконання зазначених умов надає лише потенційну можливість обміну, а чи відбудеться такий обмін, залежить від угоди між сторонами. Однак, якщо такої угоди досягнуто, то лише внаслідок здійснення обміну всі її учасники можуть отримати очікуване. Наголосимо, що стосовно сучасного українського суспільства не йдеться, звісно, про якесь витіснення духовними потребами потреб виживання. Однак, незважаючи на нинішнє значне поширення односторонньої споживацької ідеології потреб у її чистому вигляді, чи відвертої заполітизованості, коли йдеться лише про те, що потрібно отримати або взяти від загальнодержавного ресурсу й майже не обговорюється на рівні культури напрямок культурно-середовищного ресурсного обміну, події після Майдану засвідчили і значний суспільний ресурс, і потенціал міжкультурної віддачі. Безумовно, появі й поширенню тих чи інших управлінських культур сприяли як зміни продуктивних сил, так і принципи демократизації й гуманізації, що багато в чому визначають духовний прогрес чи регрес сучасного українського суспільства.

Тому в певному сенсі можна твердити, що сучасне українське суспільство вбачає в прозорому доступі до інформації, яка стосується процесів управління державою та її соціокультурним сектором, свій певний культурний ресурс. У тій чи іншій формі окреслені управлінські механізми ставлення до культури як до інструменту суспільного розвитку наявні в повсякденному бутті, професійній і суспільній практиці членів міської громади; вони досить легко впізнавані й відрізняються один від одного. У діяльності розвиненої соціально-культурної спільноти можуть гармонійно поєднуватися елементи всіх культур, наприклад, традиційні заходи й соціально значущі ритуали; творча конкуренція й чіткість у дотриманні правил процедури й виконанні посадових інструкцій; наділення моральними повноваженнями осіб, які мають високий морально-соціальний статус, заснований на їх культурній компетентності й суспільній довірі; пропаганда відкритих і дружніх взаємин між професійними стратами й різними субкультурами міської громади.

Особлива місія в цьому належить університетській освіті. Окреслені вище завдання можуть бути виконані на основі інтеграції професійних компетенцій з міжкультурною компетентністю [18]. Дослідниками встановлено, що міжкультурна компетентність досить ефективно формується за допомогою спеціальних програм підготовки індивідів до міжкультурної взаємодії [11], тренінгів з формування вмінь міжкультурної комунікації й міжкультурної компетентності [13], курсів лекцій і практикумів з психології міжкультурних відмінностей [6], психологічних методів вимірювань етнічних відмінностей [11], що дають змогу визначати рівень і ступінь адаптації особистості до нового соціокультурного середовища, а також зіставляти особливості «своєї» й «чужої» культури та, таким чином, готуватися до ознайомлення з незнайомою культурою та зустрічі з її носіями [20]. Очевидно, що міжкультурна компетентність стає сьогодні все більш затребуваною, оскільки вона створює основу для професійної мобільності, залучає фахівця до стандартів світових досягнень, збільшує можливості професійної самореалізації на основі комунікативності й толерантності. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні розкрито розуміння необхідності розвитку міжкультурної компетентності як чинника культурно-комунікативного забезпечення людини в правовому суспільстві [8, с. 10].

Отже, різновекторні й водночас паралельні рухи до уніфікації форм культури й контррухи за збереження унікальності, що ще у 80-х роках ХХ ст. порушили проблему не лише визначення єдиних ціннісно-моральних критеріїв сучасної світової культури як єдиного комплексу цінностей і уподобань [10, с. 146–163], а й усвідомлення катастрофічних наслідків гострого конфлікту культурних цінностей [17, с. 579–603] усередині соціального середовища, завдяки застосуванню сучасного методологічного інструментарію ведуть нас сьогодні й до усвідомлення потреби розроблення теоретичних передумов свідомого використання різноманітного освітянського інструментарію, зокрема й навичок і вмінь, що ґрунтуються на розвиненій міжкультурній компетентності й здатні підвищувати ефективність дій індивідів як агентів соціального розвитку та сприяти координації дій співтовариств загалом. Очевидно, що тільки такий підхід сприяє оптимальному вибору векторів, забезпечує належну стійкість і темп соціокультурного розвитку сучасної спільноти.

Викладений вище матеріал дає нам усі підстави вважати, що такі ключові компетенції розвинутої особистості, як творче мислення, перспективне бачення, уміння, суспільна

й громадянська активність, не просто корелюють з міжкультурною компетентністю, а багато в чому визначають потенційний розквіт чи занепад безлічі паралельних ліній соціальної і творчої реалізації членів сучасної спільноти. Обраний нами підхід дав змогу досить чітко окреслити загальні вимоги до успішної реалізації цих настанов, зокрема необхідність соціокультурних (контекстних) знань щодо будь-якого об'єкта культурної взаємодії, що формуються внаслідок соціального й особистого досвіду індивідів і груп і становлять необхідні фонові знання про світ. Отже, для серйозних науковців є очевидним, що незнання особливостей національно-культурної специфіки соціального партнера призводить до комунікативних невдач і конфліктів, а наявність або брак міжкультурної компетентності в громадян як суб'єктів суспільного розвитку визначає появу напруженості або гармонії у взаєминах різних страт і в тих соціальних вузлах, які пов'язують усе розмаїття ідеологем, культур і стилів життя в локальному суспільному просторі. Міжкультурна компетентність, отже, стає елементарним тестом на прийнятність тієї чи іншої культурної політики в мультикультурних і поліетнічних спільнотах, що вказує на її прийнятність або неприйнятність для соціальної більшості загалом. Підкреслимо, що формування міжкультурної компетентності передбачає готовність суб'єкта до взаємодії з іншими системами орієнтації й ґрунтується на повазі різних культурних цінностей.

Якщо наразі наукова світова спільнота достатньою мірою й цілком усвідомлено підходить до згубності ситуації конфлікту певної культури з носіями інших ідеологем і світоглядів,

то розгляд внутрішньосистемних крос-культурних ситуацій на тлі значних трансформацій українського суспільства сьогодні вимагає поширити принцип сумісності чинних засад розвитку внутрішньої організації сучасної спільноти, громади, організації тощо з морально й культурно-інтелектуальним рівнем готовності до цих вимог головних суб'єктів їх розвитку. Отже, серед дівців гармонізації суспільного розвитку чинник міжкультурної компетентності стає сьогодні не лише чинником професійної компетентності суспільно активних суб'єктів, а й умовою переходу української спільноти до більш інтенсивного розгортання форм культурного самоуправління й послідовного поширення успішних соціокультурних практик. Отже, міжкультурна компетентність – необхідна умова створення середовища, в якому може в принципі зреалізуватися й професійна діяльність, і будь-яка суб'єктивна громадянська ініціатива громадян з різним етнокультурним корінням. Водночас, очевидно, що набуття міжкультурної компетентності є також необхідною умовою практичного виявлення релевантності європейських принципів у розбудові нового громадянського суспільства в Україні. Тією мірою, якою міжкультурна компетентність набувається особистістю внаслідок суспільної практики, а сама комунікація на перетині культур отримує статус суспільної цінності, сьогодні й визначається, на нашу думку, актуальність виявлення критеріїв міжкультурної компетентності й імплементація компетентнісних підходів у професійне ставлення до здійснення такого міжкультурного обміну в усіх царинах життя українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Авсеєнко Н. А. Теория и практика межкультурной коммуникации : учебное пособие для студентов в области мировой политики / Н. А. Авсеєнко. – М. : Макс Пресс, 2005. — 208 с.
2. Бобловський О. Ю. Міжкультурна взаємодія в умовах глобалізації : філософсько-культурологічний вимір : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.04 «Філософська антропологія та філософія культури» / О. Ю. Бобловський. — Харків : б. в., 2012. — 17 с.
3. Грофф Л. Формирує глобально-локальну культуру мира / Л. Грофф, П. Смокер // *Peace and conflict studies*. — 1996. — Vol 3. — № 1. — P. 1–38.
4. Данилкин Л. Как массовое сотрудничество изменяет все [Электронный ресурс] / Л. Данилкин. — Режим доступа : <http://www.ruspismo.net/litnews/3785> (19.08.2016).
5. Самоорганизация в стремительно меняющемся мире : сборник статей и докладов. — К. : Оптима, 2012. — 324 с.

References

1. Avseenko, N. A. (2005). *Theory and practice of intercultural communication : study guide for students in the field of world*. Moscow : Maks Press [in Russian].
2. Boblovs'kyi, O. Yu. (2012). *Intercultural interaction under conditions of globalization : philosophical and culturological dimension : abstract of thesis for the degree of Candidate of Philosophical Sciences : 09.00.04 "Philosophical anthropology and Philosophy of culture"*. Kharkiv [in Ukrainian].
3. Groff, L. (1996). Forming global-local culture of the world. *Peace and conflict studies*. Vol 3. 1, 1—38 [in Russian].
4. Danilkin, L. *How mass cooperation changes everything*. Retrieved from : <http://www.ruspismo.net/litnews/3785> [in Russian].
5. *Self-organization in the rapidly changing world* : coll. of articles and reports. Kyiv : Optima [in Russian].
6. Kochetkov, V. V. (2001). *Psychology of intercultural differences*. Moscow : PER SE [in Russian].

6. Кочетков В. В. Психология межкультурных различий / В. В. Кочетков. — М. : ПЕР СЭ, 2001. — 416 с.
7. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація : зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз) : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / І. Ю. М'язова ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К. : б. в., 2008. — 18 с.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012—2021 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.tempus.org.ua/.../823-nacionalna-strategija-rozvitku-osviti-v-ukrajini-na-2012-2021-r-html> (19.08.2016).
9. Никитин В. Парадоксальность Иного / В. Никитин // Самоорганизация в стремительно меняющемся мире : сборник статей и докладов (Киев, 2 февраля 2011 года). — К. : Оптима, 2012. — 324 с.
10. Патнэм Х. Философия сознания / Х. Патнэм ; пер. с англ. Макеевой Л. Б., Назаровой О. А., Никифорова А. Л. ; предисл. Л. Б. Макеевой. — М. : Дом интеллектуальной книги, 1999. — 240 с.
11. Платонов Ю. П. Этнопсихология: учебник для студентов учреждений высшего профессионального образования / Ю. П. Платонов. — М. : Издательский центр «Академия, 2012. — 240 с.
12. Почебут Л. Г. Взаимопонимание культур : Методология и методы этнической и кросскультурной психологии. Психология межэтнической толерантности : учебное пособие / Л. Г. Почебут. — СПб. : Изд-во СПб. ун-та, 2005. — 281 с.
13. Садохин А. П. Теория и практика межкультурной коммуникации / А. П. Садохин. — М. : Юнити-Дана, 2004. — 271 с.
14. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація в українському Приазов'ї : монографія / Б. В. Слющинський. — К. : Аквілон-Плюс, 2008. — 496 с.
15. Совет Европы. Европейская культурная конвенция [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/018> (12.05. 2014).
16. Тапскотт Д. Викиномика: как массовое сотрудничество изменяет все / Д. Тапскотт, Э. Вильямс. — М. : Best Business Books, 2009. — С. 19.
17. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://lib.aldebaran.ru/author/hantington_samyuyel/hantington_samyuyel_stolknovenie_civilizacii (19.08.2016).
18. Хуторской А. В. Ключевые компетентности как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. — 2003. — № 2. — С. 58—65.
19. Adler P. S. Culture Shock and the Cross-cultural Learning Experience / P. S. Adler // Readings in Intercultural Education. — Pittsburgh, 1972. — P. 24—25.
7. Miazova, I. Yu. (2008). *Intercultural communication : content, essence and features of manifestation (socio-philosophical analysis) : thesis for the degree of Candidate of Philosophical Sciences* : 09.00.03 "Social Philosophy and Philosophy of History". Kyiv [in Ukrainian]
8. *National Strategy of Education DEvelopment in Ukraine for 2012—2021*. Retrieved from : <https://www.tempus.org.ua/.../823-nacionalna-strategija-rozvitku-osviti-v-ukrajini-na-2012-2021-r-html> [in Ukrainian].
9. Nikitin, V. (2012). *Paradoxality of Another*. In : Self-organization in the rapidly changing world : coll. of articles and reports (Kyiv, 2 February 2011). Kyiv : Optima [in Russian].
10. Putnam, H. (1999). *Philosophy of Conscience. Tran. from English by Makeeva L. B.* Moscow : Dom intellektualnoy knigi [in Russian].
11. Platonov, Yu. P. (2012). *Ethnopsychology : textbook*. Moscow : Akademia [in Russian].
12. Pochebut, L. G. (2005). *Mutual understanding of cultures : methodology and methods of ethnic and cross-cultural psychology. Psychology of inter-ethnic tolerance : study guide*. SPb. : Publishing of SPb University [in Russian].
13. Sadokhin, A. P. (2004). *Theory and practice of intercultural communication*. Moscow : Yunity—Dana [in Russian].
14. Sliushchyns'kyi, B. V. (2008). *Intercultural communication in Ukrainian Pryazovie : monograph*. Kyiv : Akvilon-Plus [in Ukrainian].
15. *Council of Europe. European Cultural Convention*. Retrieved from : <http://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/018> [in Russian].
16. Tapscott, D. (2009). *Wikinomics : How Mass Collaboration Changes Everything*. Moscow : Best Business Books [in Russian].
17. Huntington, S. *Clash of Civilizations*. Retrieved from : http://lib.aldebaran.ru/author/hantington_samyuyel/hantington_samyuyel_stolknovenie_civilizacii [in Russian].
18. Khutorskoy, A. V. (2003). Key competencies as a component of person-oriented education paradigm. *Narodnoe obrazovanie*. 2, 58—65 [in Russian].
19. Adler, P. S. (1972). *Culture Shock and the Cross-cultural Learning Experience*. In : *Readings in Intercultural Education*. Pittsburgh [in English]
20. Page, Scott (2007). *The Difference : How the Power of Diversity Creates Better Groups, Firms, Schools, and Society*. Princeton University Press [in English].

20. Scott P. The Difference : How the Power of Diversity Creates Better Groups, Firms, Schools, and Society / Page Scott. — Princeton University Press, 2007. — 456 p.

Відомості про авторів:

Молодиченко Валентин Вікторович
molodychenko@gmail.com

Афанасьєва Людмила Василівна
lyudmila.csr@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/vers.v0i8.1450>

Надійшла до редакції: 20.08.2016 р.

Прийнята до друку: 25.08.2016 р.

Information about the authors:

Molodychenko Valentyn Viktorovych
molodychenko@gmail.com

Afanasieva Liudmyla Vasylivna
lyudmila.csr@gmail.com

Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol, Zaporizhia region, 72312,
Ukraine

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/vers.v0i8.1450>

Received at the editorial office: 20.08.2016.

Accepted for publishing: 25.08.2016.